

ŞEMSI DENİZER’İ NASIL BİLİRDİNİZ?

6 Ağustos 2021

Yıldırım Koç

Türk-İş Genel Sekreteri ve Genel Maden-İş Sendikası Genel Başkanı Şemsi Denizer 22 yıl önce, 6 Ağustos 1999 günü Zonguldak’ta vurularak öldürüldü.

Bu yıl yayımlanan 939 sayfalık **Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi** kitabımda Şemsi Denizer’in adı yalnızca bir kez geçiyor. O da şöyle: “Türk-İş Genel Sekreteri Şemsi Denizer’in jaguar marka bir otomobil alması bu yıllarda çok tartışılmıştı.” (Yıldırım Koç, **Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi, Osmanlı’dan 2020’ye**, Kaynak Yay., İstanbul, 2021, s.731)

Cumhuriyet, 7 Ağustos 1999

Halbuki Şemsi Denizer, 4-8 Ocak 1991 Madenciler Yürüyüşü’nün önderiydi.

Şemsi Denizer’in genel başkanlığını yaptığı Genel Maden-İş Sendikası’nın Türkiye Taşkömürü Kurumu’nda 30 Kasım 1990 günü başlattığı grev, bırakın Türkiye, dünya işçi sınıfı tarihinde önemli bir yeri olan 4-8 Ocak 1991 madenciler yürüyüşü ile taçlandı. Maden işçileri 30 Kasım’da grevi başlattıktan sonra evlerine kapanmadı, köylerine dönmedi. Türkiye tarihinde bir ilki gerçekleştirdi. Zonguldak’ı her gün miting alanına çevirdi. 1989 bahar eylemlerinin ve 137 günlük Demir-Çelik Grevi’nin coşkusu bir üst düzeye sıçratıldı. Türk-İş’in 3 Ocak 1991 genel eyleminin ardından 4 Ocak günü otobüslerle Ankara’ya gitmeye niyetlenen maden işçileri, araçlarının hareketine izin verilmemesi üzerine yürüyüşe geçti. Türkiye, 4-8 Ocak 1991 günleri sayıları 50-60 bin dolayını bulan maden işçilerinin, ailelerinin ve destekçilerinin Zonguldak – Mengen yürüyüşüyle sarsıldı. Bu muhteşem yürüyüşün istenilen sonuca ne ölçüde ulaştığı tartışılabilir; ancak tarihi tam olarak yazılmamış bu büyük eylemin Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi tarihindeki özel yeri tartışılmaz.

Türkiye Taşkömürü Kurumu’nda 30 Kasım 1990 günü başlayan grev, bir sendikacıyı “kahraman” yaptı: Şemsi Denizer. Şemsi Denizer, 1989 bahar eylemleri dalgasının uzantısı olan madenci grevi ve yürüyüşünün simgesi haline geldi. Bu süreç, 4 Temmuz 1989 günü Genel Maden-İş Sendikası Genel Başkanlığına seçilen Şemsi Denizer’i Türk-İş’in 1992 yılı Aralık ayında toplanan genel kurulunda Türk-İş Genel Sekreterliği görevine taşıdı. Şemsi Denizer, 6 Ağustos 1999 günü Cengiz Balık tarafından öldürülünceye kadar bu görevlerini sürdürdü. Bazı kişi, çevre ve örgütler, Şemsi Denizer’in öldürülmesini, Türkiye’ye yönelik bir saldırının bir parçası olarak değerlendirdi. Ben aynı kanıda değilim.

Zonguldak-Mengen yürüyüşü kararının alınmasında 1989-1995 döneminde Genel Maden-İş Sendikası Genel Eğitim ve Araştırma Sekreteri olan Sabri Cebecik’in önemli ve belki de belirleyici katkısının da genellikle göz ardı edildiğini söylemeliyim.

Şemsi Denizer 1991 yılından itibaren basında hakkındaki bazı iddialar nedeniyle yer aldı.

Cumhuriyet Gazetesi, 1991 yılı başlarında “Sarıyer’e madenci evi” başlıklı haberinde şunları yazdı: “Genel Maden-İş Sendikası’nın İstanbul Sarıyer’de 2 bin kişilik bir arsa alması ve 400 milyon liralık ödemenin, grev sırasında toplanan yardım parasından ödenmesi, sendikanın içinde ve dışında çeşitli tartışmalar yarattı.” (Cumhuriyet, 30.3.1991) Türk-İş Genel Teşkilatlanma Sekreteri Mehmet Bamyacı, Genel Maden-İş’te grev sırasında gelen paraların amaç dışı kullanıldığını ileri sürdü. (Güneş, 1.11.1991). Günaydın Gazetesi’nde Suat Toktaş’ın haberinin başlığı da şöyleydi: “Şemsi Denizer, maden işçileri için grevde toplanan yardımların hesabını veremiyor. Başkan, 2 milyar nerede?” (Günaydın, 18.11.1991)

Genel Maden İşçileri Sendikası Genel Mali Sekreteri Hasan Yaman, "Genel Başkan Denizer'in grevde işçilere gelen yardımları zimmetine geçirdiği iddiasıyla Türk-İş'e, Zonguldak C.Savcılığı'na, Devlet Bakanı Orhan Kilercioğlu ve Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne suç duyurusunda bulundu." (**Güneş**, 28 Ocak 1992). İkibin'e Doğru Dergisi de Genel Maden-İş Sendikası'nın 13 Kasım 1992 günü toplanan genel kuruluna sunulan mali raporda 1990 yılında satışı yapılan Antalya'daki otelin gelirinin görülmediğini ileri sürdü. Haberin başlığı "GMİS'te Yolsuzluklar Açığa Çıkıyor" idi. (**İkibin'e Doğru**, 8.11.1992)

Şemsi Denizer 1992 yılı Aralık ayında Türk-İş Genel Sekreteri olarak seçildikten sonra, basında jaguar marka binek arabasıyla yer aldı. Gün Gazetesi, "Utan Bel! Sendikacının Jaguar'ı" başlıklı haberinde, "Denizer kendisine 1,7 milyar liralık Jaguar aldırdı" yazdı (**Gün**, 27.6.1993) Şemsi Denizer, 9 Temmuz 1993 günü yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Ülkenin bunca sorunu arasında, günlerdir toplumun tek gündem maddesi haline getirilen Jaguar arabaya henüz binmiş değilim. Binmeyi de düşünmediğim gibi, sendikaya satılmasını teklif edeceğim. Arabanın Jaguar olmasının basında haber olmasını anlamak mümkündür. Ancak; bunun günler ve haftalara uzanan tefrikası ve ağır hakaretlerle sürdürülmesi karşısında elbette sessiz kalmam mümkün değildir. Kişiliğime bu saldırının cevabını elbette yüce yargı verecektir. Bu araç zimmetimde değildir. Hırsızlık yoluyla elde edilmediği gibi, yurda kaçak olarak da sokulmamıştır. Sonuç olarak; arkasında sermayenin desteği olduğu izlenimini veren bu yayın karşısında sadece Mahkeme yoluyla değil, Basın Konseyi'ne de müracaat ederek gerekli karşılık verilecektir." (**Türk-İş Haber Bülteni**, 9.7.1993)

Genel Maden-İş Sendikası Genel Başkan Yardımcısı Selahattin Ataman, 1993 yılı Temmuz başında yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Sendikamız yönetim kurulu, bazı binek otolarını yenilerken, Genel Başkanımıza da Jaguar marka bir makam otosu almayı uygun görmüştür. Bizce, tüm işçi liderleri en sağlam, en güçlü araçlara layıktır. Önemli olan göreve koşmak ve yetismektir. Ve, liderimiz Denizer de kendini kanıtlamış, herkese kabul ettirmiş bir arkadaşımızdır. Keşke mümkün olsaydı da, Genel Başkanımıza bir helikopter alabilseydik. Çünkü işçi arkadaşlarımız çok önceden bunun sözünü vermişlerdi." (**Cumhuriyet**, 2.7.1993)

Genel Maden-İş Sendikası eski Genel Mali Sekreteri Hasan Yaman'ın başvurusu üzerine, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı müfettişleri, Genel Maden-İş'te inceleme yaptılar. Siyah Beyaz Gazetesi'nin haberine göre, "yapılan denetimde, sendika yöneticilerinin yasa ve yönetmeliklere aykırı olarak istihkak, yolluk ve iş avansı adı altında sendika parasını kullandıkları belirlendi." (**Siyah Beyaz**, 28.8.1996) Milliyet Gazetesi de haberi "Denizer'e Yolsuzluk Suçlaması" başlığıyla verdi. (**Milliyet**, 28.8.1996)

1997 yılında da Şemsi Denizer hakkında çeşitli iddialar basında yer aldı. Önce Mart ayında Zonguldak'ta maden işçilerinin kurduğu tüketim kooperatifi olan Maden-Koop'a ilişkin yolsuzluk iddiaları gündeme geldi. (Fusun Demiralp'in haberi, **Radikal**, 21.3.1997). Şemsi Denizer aynı gün yaptığı açıklamada iddiaları reddetti. (**Türk-İş Haber Bülteni**, 21.3.1997) Radikal Gazetesi'nin 18 Eylül 1997 tarihli haberi şöyleydi: "Sendikayı Kendisinin Sandı. Denizer'e 80 Milyarlık Suçlama: Şemsi Denizer'in sendikasının 80 milyar lira değerindeki mevduatlarını teminat gösterip bankalarda rehin bırakarak, Zonguldakspor ve S.S.Boğaziçi Sitesi Konut Yapı Kooperatifi'ne kredi kullandığı belirlendi. Genel Maden-İş Genel Başkan Yardımcısı Selahattin Ataman, Denizer'in sendikayı maddi zarara uğrattığı gerekçesiyle, Zonguldak Cumhuriyet Savcılığı'na verdiği dilekçede suç duyurusunda bulundu." (**Radikal**, 18.9.1997) Cumhuriyet'in 20 Eylül 1997 tarihli haberinde bu iddialar daha geniş bir biçimde dile getiriliyordu. Şemsi Denizer 18 Eylül 1997 günü yaptığı yazılı açıklamada iddiaları reddetti ve şunları söyledi: "1990 grevinden itibaren, TTK üzerindeki özelleştirme ve kapatma düşüncelerini hayata geçirmek isteyenler, her zaman en büyük güç olan Sendikamızı karşılarında bulmuşlardır. Bunun içindir ki, Sendikamız içindeki zayıf noktaları yakalayıp, Sendikamızı zaafa uğratma çalışmaları sürmektedir." (**Genel Maden-İş Basın Bülteni**, 18.9.1997)

Genel Maden-İş Sendikası eski Genel Başkan Yardımcısı Selahattin Ataman 18 Şubat 1998 tarihinde Türk-İş Genel Başkanlığı'na yaptığı bir başvuruda, bu konudaki iddialarını tekrarladı. Güneş Gazetesi de Şemsi Denizer'in Tarabya'da süper lüks daire aldığını ileri sürdü. (**Güneş**, 22.4.1998). Şemsi Denizer aynı gün yaptığı açıklamada böyle bir daire almadığını, S.S.Dostlar ve Sanatçılar Kooperatifi'nin 550 ortağından biri olduğunu belirtti. (**Türk-İş Haber Bülteni**, 22.4.1998)

Bu yıllarda Şemsi Denizer'in yaşam tarzı ve bazı ilişkileri konusunda da iddialar gündeme getirildi. Şemsi Denizer 6 Ağustos 1999 günü Cengiz Balık tarafından vurularak öldürüldü.

Şemsi Denizer'e ilişkin ilginç iddialar, ölümünden 9 yıl sonra, kız kardeşi Şennur Sarıbaşı tarafından ifade edildi.

Zonguldak'ta yayımlanmakta olan Pusula Dergisi'nin Eylül 2008 sayısında Derginin sahibi ve yazı işleri müdürü Ali Rıza Tığ'ın Şemsi Denizer'in kardeşi Şennur Sarıbaşı'la dört sayfalık bir görüşmesi yer aldı. (Ali Rıza Tığ, "Memleketin Tek Hırsız Şemsi Denizer Değil," **Pusula**, Eylül 2008, Sayı 109, s.8-11) Zonguldak dışında pek bilinmeyen bu görüşmeden bazı bölümleri aşağıda sunuyorum:

Ali Rıza Tığ'ın ilk sorularından biri, Şemsi Denizer'in soyadını niçin değiştirdiği olmuş. Şennur Sarıbaşı bu soruyu şöyle yanıtlıyor:

"Niye olduğunu bilmiyorum. Biz de şaşkınlık içinde kaldık. Soyadını niye değiştirdiği kendi iç dünyasıyla ilgili sanırım. Adı Şemsettin Sarıbaşı'tı. Nüfus kağıdında Şemsettin Sarıbaşı'tı. Sonra Şemsi Denizer yaptı. Artistlik olsun diye olmuş olabilir. Şemsi severdi artistliği."

Bu yazıda yer almiyor; ancak Şemsi Denizer'in soyadı değişikliği konusunda sendikal camiada bir başka öykü ve iddia anlatılırdı. Bu iddiaya göre, Şemsi Denizer çok ilginç bir davadan yargılanır ve hüküm giyer; ardından da bu isim ve

soyadı değişikliğini yapar. 1999 yılında bir başka sendikacı bu ilginç dava dosyasının peşine düşmüştü; bunu Şemsi Denizer'e karşı kullanma çabası içindeydi. Şemsi Denizer'in ölümü bu girişimi de durdurdu.

Şennur Sarıbaşı'nın Şemsi Denizer'e ilişkin bazı gözlemleri, saptamaları ve iddiaları şöyle:

"Şemsi grevi de cesaretinden değil, cahil cesaretinden başlamıştır. (...)

"Bence o grev Şemsi'nin hırslarının ürünüydü. (...) Hani bir insana rol verilir. Bence Şemsi burada rolünü yapıyor, rolünü yaptıktan sonra kendine dönecektir, dedim. Gerçekten de öyle; birileri Şemsi'ye bir rol verdi, o da rolünü en güzel biçimde oynadı. Ve sonra da Şemsi, gerçek Şemsi'ye, yani özüne döndü. Çünkü greve gelinceye kadar Şehir Kulübü'nde sabahlara kadar kumar oynayıp içki içen biriydi Şemsi. Böyle bir adamın nasıl olur da işçi hakları, grev gibi toplumsal, sosyal konularla ilgisi olurdu? Şehir Kulübü'nün kumarbazı, 'kahraman' oldu dediler kumar arkadaşları sonra peşinden. (...)

"Birileri Şemsi'ye bir rol verdiler. O da hırslarının tutkunu olan birisi olarak rolünü çok iyi oynadı ve greve gitti. Kötü mü oldu greve gitmesi, böyle muhteşem bir olayın yaşanması? Asla ve asla. İyi ki de birileri ona böyle bir görev vermişler de, iyi ki de onun da böyle hırsları varmış da böyle muhteşem bir olay gerçekleşti. Sonrası mı? Valla yazık etti derim kendine. (...) Keşke kendine yazık etmeseydi de, benimle görüşseydi.

"Şemsi grevden sonra babası dahil olmak üzere, son sekiz senesinde aile fertlerinden hiç kimseyle görüşmedi. Zengin olduktan sonra diyeyim daha doğrusu. (...) Grevden önce TTK lojmanlarında oturuyor, bir tek eviniz bile yokken birden trilyonların sahibi olursanız, bu herkesin gözüne batar ve çeşitli rivayetler dolaşır ortada. Grevden gelen paraları şahsi hesabına aldı, deniyor. Maden Kooperatifi'ni batırdı, deniyor. Sarıyer'de kooperatifinde bir sürü yolsuzluklar oldu, deniyor. Değer miydi tüm bunlara, kendini ziyan etmeye, yazık, günah değil miydi? Çok üzücü, çok. Ne oldu şimdi? O trilyonları karısı ve damadı tepe tepe, keyifli bir şekilde 9 senedir yiyorlar. Şemsi'ye yaramayan o paralar acaba onlara yarar mı diyeceğim ama, 9 senedir de yaradı valla. Saltanat sürüyorlar yardım paralarıyla. (...)

“Grev sonrası, ona gönüllerini açan, ceplerindeki 3 kuruşu bile onunla paylaşan milyonlarca insana sırtını dönmesi en büyük hatasıydı. O, sevgiyi değil, parayı seçerek sonunu da hazırlamış oldu maalesef. Katili Cengiz Balık türü adamlarla ne işi olur bir sendika başkanının hâlâ anlamış değilim. (...)

“Memleketin tek hırsız, güvenilmezi Şemsi Denizer değil. Sanırım memleket hırsız kaynıyor.”